

Recenzja

Waldemar Zubrzycki, Jarosław Cymerski, Terroryzm i sposoby jego finansowania¹

Jakub Grelewicz

Autor niezależny

 <https://orcid.org/0009-0006-3310-8976>

Oliwia Łubowska

Autorka niezależna

 <https://orcid.org/0009-0006-8659-1690>

Wnikliwa analiza i interpretacja występowania terroryzmu we współczesnym świecie, związanych z nim zagrożeń oraz metod jego finansowania pomagają w zrozumieniu istoty problemu oraz w opracowaniu skutecznych strategii przeciwdziałania temu zjawisku.

Profesor Waldemar Zubrzycki oraz doktor Jarosław Cymerski połączyli siły, aby stworzyć kompleksowe opracowanie na temat terroryzmu i jego finansowania. Pierwszy z autorów jest emerytowanym policjantem, pełnomocnikiem Komendanta

¹ W. Zubrzycki, J. Cymerski, *Terroryzm i sposoby jego finansowania*, Szczytno 2022, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, 185 s.

Głównego Policji do utworzenia Biura Operacji Antyterrorystycznych oraz praktykiem z ogromnym doświadczeniem w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Drugi jest absolwentem Wyższej Szkoły Policji (obecnie Akademia Policji) w Szczytnie i Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, specjalistą w dziedzinie nauk o polityce, a od 28 lat funkcjonariuszem – najpierw Biura Ochrony Rządu, a obecnie Służby Ochrony Państwa. Ich kompetencje i osiągnięcia zawodowe pozwalają na nadanie im miana ekspertów w obszarze badań nad terroryzmem. Książka pt. *Terroryzm i sposoby jego finansowania* to charakterystyka współczesnego terroryzmu, szczegółowa analiza funkcjonowania organizacji terrorystycznych oraz metod ich finansowania. Publikacja została poddana recenzji naukowej prof. dr. hab. Bernarda Wiśniewskiego oraz dr. hab. Aleksandra Babińskiego, co jest jej dodatkowym atutem. Wydawcą książki jest Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie.

Książka składa się ze wstępu, czterech części podzielonych na rozdziały z ich podsumowaniem, zakończenia oraz bibliografii, które tworzą spójną i logiczną konstrukcję. W pierwszej części scharakteryzowano różne aspekty współczesnego terroryzmu. Autorzy omawiają jego źródła oraz wskazują trudności w definiowaniu tego typu zagrożeń. W drugiej części skupiają się na wybranych elementach funkcjonowania organizacji terrorystycznych, m.in. na kategoriach wydatków, działaniach propagandowych, metodach rekrutacji i szkoleniu członków. W części trzeciej analizują finansowanie działalności organizacji terrorystycznych, w tym legalne i nielegalne źródła przychodów. Zilustrowaniem tych zagadnień jest czwarta część książki, w której zaprezentowano przykłady pozyskiwania środków przez wybrane organizacje terrorystyczne.

W pierwszej części pt. *Charakterystyka zjawiska współczesnego terroryzmu* autorzy skrupulatnie analizują to zagadnienie. Dzielią źródła współczesnego terroryzmu na polityczne, społeczne i religijne. Swoje obserwacje przekazują w sposób, który pomaga czytelnikowi zrozumieć złożoność motywacji stojących za działaniami terrorystycznymi. Kolejnym elementem tej części książki jest rozdział dotyczący definicji pojęcia terroryzmu. Autorzy przytaczają i porównują wykładnie różnych badaczy oraz opisują, jak ten termin ewoluował w ciągu dziesięcioleci. Omawiają również definicje proponowane przez organizacje międzynarodowe i pokazują różnice w podejściu do tego typu działalności. Przywołują definicje sformułowane przez Komisję Europejską oraz wybrane służby specjalne na świecie, co pozwala na porównanie perspektyw różnych instytucji. Zauważają trudności

w jednoznacznym zdefiniowaniu tego zjawiska oraz jego złożoność. Rozważają możliwość określania terroryzmu z uwzględnieniem metod działania zamachowców, co z kolei akcentuje techniczne i taktyczne aspekty ich aktywności. Zwracają uwagę na społeczny wymiar terroryzmu przez analizę jego wpływu na społeczeństwo i jednostkę. Następnie prezentują typologię terroryzmu przez pryzmat metod działania oraz motywacji sprawców, np. politycznych czy religijnych. Po podsumowaniu tych rozważań przechodzą do rozdziału o sposobach działania terrorystów. Wprowadzają czytelnika w tematykę pozyskiwania środków na działalność terrorystyczną, wskazując różne metody jej finansowania. Szczegółowo opisują formy ataków z wykorzystaniem: broni palnej i białej, ładunków wybuchowych, statków powietrznych oraz z wzięciem zakładników. Omawiają również użycie w nich broni masowego rażenia i bezzałogowych platform mobilnych, podkreślając innowacyjność i adaptacyjność metod stosowanych przez organizacje terrorystyczne. Nie pomijają ataków cybernetycznych i zamachów symultanicznych, które stanowią coraz większe wyzwanie dla współczesnych systemów bezpieczeństwa. Następnie autorzy relacjonują wybrane zamachy terrorystyczne. Rozpoczynają od przeprowadzonego na Bali w 2002 r., a następnie opisują zamachy, w których wykorzystano fałszywe informacje. Szczególną uwagę poświęcają atakom we Francji, Belgii i Niemczech, które wstrząsnęły światową opinią publiczną. Dokładnie analizują zamachy w Paryżu z 13 listopada 2015 r., będące jednymi z największych ataków terrorystycznych we współczesnej Europie. W ich wyniku 130 osób zginęło, a ponad 350 zostało rannych. Następnie omawiają skoordynowane ataki bombowe w Brukseli z 22 marca 2016 r. – dwa na lotnisku w Zaventem i jeden przy stacji metra Maelbeek, w których zginęło 35 osób, w tym trzech zamachowców, a ok. 340 zostało rannych – oraz zamach na jarmarku bożonarodzeniowym w Berlinie z 19 grudnia 2016 r., podczas którego kierowca ciężarówki wjechał w tłum i zabił 12 osób, a kilkadziesiąt ranił. Na koniec opisują zamach w Londynie z 7 lipca 2005 r., kiedy to trzy eksplozje w metrze i jedna w autobusie miejskim spowodowały śmierć ponad 50 osób i obrażenia u kilkuset, a także sparaliżowały centrum miasta w porannych godzinach szczytu. Przywołane przykłady mają zilustrować różnorodność form i metod działania sprawców.

Druga część książki, zatytułowana *Wybrane elementy funkcjonowania organizacji terrorystycznych*, rozpoczyna się od analizy kategorii wydatków organizacji terrorystycznych. Autorzy wyszczególniają w nich takie obszary, jak: operacje, propaganda, rekrutacja, szkolenia, wynagrodzenia

i rekompensaty dla członków, opieka społeczna, zarządzanie danym obszarem oraz administracja. Taki podział pomaga czytelnikowi zrozumieć, jak złożone i rozbudowane są struktury służące finansowaniu terroryzmu, co z kolei świadczy o profesjonalizmie terrorystów i zdolności do efektywnego zarządzania zasobami. Następnie badacze skupiają się na działaniach propagandowych prowadzonych przez grupy terrorystyczne, przywołują przy tym wiele przykładów. Ukazują, jak dużą rolę odgrywa propaganda nie tylko w szerzeniu ideologii, lecz także w rekrutacji nowych członków i budowaniu wizerunku organizacji na arenie międzynarodowej.

Istotnym zagadnieniem tej części książki jest pozyskiwanie zwolenników. Autorzy opisują wybrane sposoby werbunku i zwracają uwagę na różnorodność metod stosowanych przez organizacje terrorystyczne. Omawiają rekrutację pasywną, rekrutację w więzieniach oraz koszty z tym związane. Zwracają uwagę, jak ważny dla ciągłości i rozwoju organizacji jest nabór nowych członków, a także jak wykorzystuje się manipulację i ideologię do przyciągania sympatyków. Opisują też wybrane elementy szkolenia członków organizacji terrorystycznych, a szczególną rolę w tym procesie przypisują manipulacji psychicznej. Wskazują, jak przez indoktrynację i oddziaływanie psychologiczne są kształtowane postawy i przekonania przyszłych terrorystów. Przedstawiają cechy dobrze wyszkolonego zawodowca, przede wszystkim jego zdolność do działania w skrajnych warunkach, dużą odporność psychiczną oraz wysoki poziom przygotowania fizycznego i taktycznego. W podsumowaniu autorzy zwracają uwagę na złożoność i profesjonalizm działań organizacji terrorystycznych. Dzięki tej analizie czytelnik może lepiej zrozumieć mechanizmy funkcjonowania tych grup oraz wyzwania, jakie ich działalność stawia przed służbami bezpieczeństwa i społecznością międzynarodową w kontekście przeciwdziałania terroryzmowi.

Trzecia część książki nosi tytuł *Finansowanie działalności organizacji terrorystycznych*. Na początku autorzy definiują pojęcie finansowania terroryzmu z przytoczeniem terminów zaproponowanych przez Bank Światowy i Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Następnie przedstawiają międzynarodowy wymiar walki z finansowaniem terroryzmu i stanowisko Organizacji Narodów Zjednoczonych wobec tej kwestii. Autorzy przyglądają się również regulacjom polskiego prawa i temu, jak Polska wpisuje się w te globalne wysiłki. Oceniają skuteczność polskich przepisów w przeciwdziałaniu przepływowi finansowemu na rzecz organizacji terrorystycznych. W dalszych rozdziałach skupiają się na różnych metodach pozyskiwania

funduszy przez organizacje terrorystyczne. Omawiają wykorzystanie organizacji non profit, które często są przykrywką dla nielegalnych działań finansowych. Zgłębiają kwestię wsparcia udzielanego organizacjom terrorystycznym przez ich sympatyków, podkreślają przy tym rolę ideologii i propagandy w mobilizacji zasobów. Kolejnym istotnym elementem finansowania organizacji terrorystycznych są podmioty gospodarcze. Autorzy ukazują, jak legalne przedsiębiorstwa mogą być wykorzystywane do prania brudnych pieniędzy i transferu środków finansowych. Następnie przechodzą do szczegółowego opisu nielegalnych źródeł przychodów terrorystów. Wśród nich znajdują się takie działania, jak: produkcja narkotyków i handel nimi, przemysł towarów i handel nimi, w tym diamentami, oraz handel ludźmi. Istotnym źródłem finansowania dla wielu organizacji są – także omówione w książce – wymuszenia, porwania i drobna przestępczość. Autorzy zwracają uwagę na wykorzystanie instytucji bankowych do transferu i ukrywania środków finansowych, podkreślają przy tym konieczność wzmocnionej kontroli i regulacji sektora finansowego. Analizują również rolę współczesnych technologii w ułatwianiu przepływu funduszy i komunikacji między członkami organizacji terrorystycznych. Innymi wskazanymi w książce metodami pozyskiwania środków przez terrorystów są handel dziełami sztuki, oszustwa podatkowe oraz eksploatacja surowców naturalnych. Autorzy opisują także zaangażowanie wybranych państw w finansowanie terroryzmu. Rozpoczynają od Iranu i omówienia jego domniemanego wsparcia dla różnych grup terrorystycznych. Następnie skupiają się na Sudanie i Syrii i przedstawiają złożone relacje tych państw z organizacjami terrorystycznymi oraz wpływ polityki międzynarodowej na te powiązania. W podsumowaniu podkreślają złożoność problemu finansowania terroryzmu oraz konieczność międzynarodowej współpracy w celu skutecznego przeciwdziałania temu zjawisku.

W ostatniej części, pt. *Przykłady pozyskiwania środków przez wybrane organizacje terrorystyczne*, autorzy przedstawiają wyniki swoich badań nad trzema aspektami funkcjonowania wybranych organizacji terrorystycznych: strategią finansową wraz ze sposobami finansowania, rekrutacją członków i systemem szkoleń. Omawiają te aspekty w odniesieniu do Al-Kaidy, Boko Haram, Hezobollahu i Państwa Islamskiego (ISIS). Wskazują podobieństwa i różnice w funkcjonowaniu tych organizacji w kontekście pozyskiwania środków i nowych członków.

Recenzowana książka stanowi kompleksowe opracowanie na temat terroryzmu oraz metod jego finansowania. Autorzy wykorzystali swoje

bogate doświadczenie zawodowe i praktyczne do wnikliwych studiów nad problematyką aktualną i niezwykle istotną z punktu widzenia bezpieczeństwa globalnego. Praca charakteryzuje się logiczną i spójną strukturą, co ułatwia czytelnikowi zrozumienie złożoności omawianych zagadnień. Każdy temat jest starannie opracowany, z uwzględnieniem zarówno aspektów teoretycznych, jak i ilustrujących je przykładów. Szczególnie cenne są opisy konkretnych organizacji terrorystycznych, jak Al-Kaida czy ISIS, które pozwalają na lepsze zrozumienie mechanizmów ich działania oraz sposobów pozyskiwania środków. Atutami książki są także analiza różnych definicji terroryzmu oraz wskazanie trudności związanych z jednoznacznym zdefiniowaniem tego zjawiska. Autorzy podkreślają, że ten problem wynika z ewolucji samego terroryzmu oraz z różnorodności form i metod działania terrorystów.

Publikacja stanowi cenną pozycję na rynku literatury specjalistycznej ze względu na cechy, które ją wyróżniają wśród innych wartościowych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, ujęć problematyki terroryzmu, takich jak: monografia dr. hab. Tomasza R. Aleksandrowicza *Terroryzm międzynarodowy* (2011 r.), artykuł naukowy *Terroryzm i jego finansowanie w kontekście nowelizacji art. 165a k.k.* autorstwa dr hab. Anny Golonki (2020 r.) czy anglojęzyczna monografia dr. Magnusa Ranstorp *Terrorism and Human Rights* (2008 r.). Na wyjątkowość recenzowanej pozycji wpływają m.in. takie czynniki, jak:

- 1) osadzenie analizy finansowania terroryzmu w realiach funkcjonowania polskich służb bezpieczeństwa, możliwe dzięki bogatemu doświadczeniu zawodowemu autorów w pracy operacyjnej oraz obszernej wiedzy teoretycznej;
- 2) kompleksowa analiza zagadnienia, obejmująca jego trzy zasadnicze elementy niezbędne do funkcjonowania organizacji terrorystycznych, tj. modele finansowania, schematy pozyskiwania członków oraz procedury szkoleniowe;
- 3) podjęcie problemu finansowania zjawiska w kontekście polskiego systemu prawnoinstytucjonalnego, przy jednoczesnym uwzględnieniu uwarunkowań globalnych, zapewniające unikalne wnioski praktyczne, istotne dla środowiska policyjno-wojskowego oraz pozostałych badaczy polityki bezpieczeństwa.

Terroryzm i sposoby jego finansowania to pozycja godna polecenia. Stanowi wartościowe źródło wiedzy dla studentów, pracowników służb bezpieczeństwa oraz przedstawicieli różnych dziedzin nauki zainteresowanych

problematyką terroryzmu. Waldemar Zubrzycki i Jarosław Cymerski przedstawiają skomplikowane zagadnienia w wyczerpujący, a jednocześnie przystępny sposób, co sprawia, że książka może zdobyć szersze grono odbiorców. Jest ona istotnym wkładem w dyskurs na temat terroryzmu i daje solidną podstawę do dalszych badań w tym obszarze. Dzięki niej czytelnik zyskuje pełniejszy obraz zagrożeń związanych z terroryzmem, wyzwań stojących przed społecznością międzynarodową w kontekście walki z tym zjawiskiem oraz narzędzi, które mogą być w tym celu wykorzystane.

Jakub Grelewicz

Ukończył studia licencjackie na Wydziale Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Obecnie studiuje na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Interesuje się zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem wewnętrznym Polski, funkcjonowaniem sił zbrojnych oraz obronnością państwa.

Kontakt: kubagrelewicz@wp.pl

Oliwia Łubowska

Absolwentka Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania badawcze skupiają się wokół zagadnień dotyczących bezpieczeństwa wewnętrznego, stosunków międzynarodowych oraz wyzwań związanych z konfliktami.